

VIAAPA

*Уйлаара - хойдоорь буллыгын кыры сүрээ олох олого кэлбийн куна иенэр ийтэхтисир
уялаара - хойдоорь суох салаалардын санаа туйах тириэрдүүм дүү...
Оксана ИСФКОВА*

**ДЬОЛЛООХ ОЛОБУ ТҮСТҮӨБҮН,
СЫРДЫК ТАПТАЛЫ БАҢАРЫАБЫН!**

Күһүнтүгү көм үүнүз, ону кытта уруулар садалышыпалар. Эмбөх сымбайбырда кытырылыпбыт дьон көбүзүңсө-
кө чаралыбыр көмө.

Хайна да кинизжаа сыбааннаатын күнэ – олохун биэр кэра-балыт түтүк. Хас кыыс барыта кыра эрдэбүттэн өстүөрүйдэ курдук күүс-манан, күлүмүрүү сылдыар былааччыныа кэтэн таптааллары кытта эрийбэн үркүсүлүүрүн түһсөн көрөр. Хас уол барыта таптылар кыыһын төрөөбүт дэһлэн таптыһаһтар өстөн калдырарын долгуна кетпөһөр. Төһө да биэр эр кинизжаах аһаһчытынан күнүрдүннэр, уруу күнэ өнүк долутуулаах, күндү кэра. Бу күнтөн сана кыал олохун онкулда онгобуллар манна этилиһит тыллар кынылар доолзурун түсүүдүр, дыон урууту үрдүккө үктэл буолар оттон кыыһырыны дэһлэннэ сатырдыар. Онон уруу күн була бири кыраһалбай, сырлык санаалаах, үөрүүт-көптүт сөрөйдүкх буларга кыһалдыахтаахпыт. Оттон маннааха бэ-лэһеллэн хас биридэн түтэнэ, көрчүк кытта элбэди баһаарарын дыон-сэргин кытта сэнэргэлэһиттин, бэйэм кыраһан уонуттууттан уонук, уруулары кыһтар кийин буоларбынан, кэтээн көрүүбүтүн, кээһиэхэ аһит туһалаах буоларбын дэһс, суруйарга сананым.

Сылбайбара болэмнээн биэр
долугуулаах түгээн - эдэрдэрсэ
тагастарын, бийэлхэтэрин атыл
лаһын. Кэйлэт кыһа бөлөөччэй
тын бэйтэ талын ыһара ордук дөн
санылһын. Кэвэ бу күн бэйтин
дөхөөтүк кээртэмт, саамы кы-
раһылабай курдук сананыхтаах.
Сиха дьоно аһыһарыһылар утар
сны бөлөөччэйлэри кэтэллэрэи,
онон, кыра да сымаңа буоллар,
бэйэ ыһыһара ордук. Бөлөөччэй
кэвэ түһүт, бэйлэмнэбэт-отул-
бат пана орубуһа олоруон наада.
Бэйэ түтөр буоллаах, сурутуу
арас ыһа кээртэллэрин юмтэн
да уларсыһаа, олохтохтук и-
дэһэ ыһадыт. Улаһыы кээвэ

гэдгээх бэлтгэгчийнхээ мөргөлийг хамгаалж буйлан өр ололботойр Элбэх тагастахтарил көрдөрөн дуу уруу мээгэ остоулугар тагастарил уларшгыг шаралар бизэ шылшин арихсыгтгара Элбэх сыбай-баларэ сүлдшэр үрэлэһыг улам мангалы этэн турардах: "Бойм бэлэстэн көрөрбүэн, күтүгүг үрүн нэстүүмнээх буюуларын, арамсаллар элэг", - дэж. Мин маньаха итэрийбэлэн эрээр, болгомторо ылахаа сэт. "Несеста - я белом, жемек - в черном", - дэж мээгэр элэгтэр.

Бичлэгтэри эмиз тарбахаа сэтгэ олорору ылар наадылаах. Кы-
арааһы ылан кэбигэи беран маас-

тык көстөөрү армстанан көзгөтөл-
дүмүз үтүс көйү биһирөөбүт.

Эдэр баял ололтуу түстээччилэр – маддалыгтар. Күнэлэр наастарыг-мынваларыгтан, бородыгтарыгтан, тыллалыгтан, алыгтарыгтан оролор олохторо удахан тутуулутах-ах. Аат эрэ харата кэлэн, сүмө түбөн ололор, үрбөт-көмөт саналалх буулгалжына, кэлбөтөртүрдүк Сорох сыбайлаларга оонвуу-ута тамада бөлбөтөнүн соһон таһа-рар дьонго бавар буолаллар. Уруу дь-эн – үөрүү-көтүү бууллалар. Агар-дык сыбайлалхастары да үүрдэл сылтан кыра оонвуута тахсар, арылалх үткүүтэ кыһар туох ыра-хналарай?

Төрөлүүгүтөр үөрбөкчө-
кепчөкчө олооролоруттан кичи са-
макта түнчөчү. Сыбайбайра бөлмө-
нөзөн жайна сыбайайлар дуу, жй-
тар өдлөрүн таян кыбыт анарын
астымматтар дуу? Болжолмачи
үлзөдөрчү төрөлүүгүтөр, мун саа-
тар сыбайайа кун, бокхолуохха ма-
да эте Итинич түтүнчү кунтан
дөн быгытчи остолобуойа оңорол-
лорун өрдөрөллөр. Калжн ахорон
эра бирараи уена туту да холу-
бавка туран барат. Ал олуттар
олорун үөрүүлөрүн тэгнэ үлзө-
төрчү, маддддддддддддддддддддд
үөрөдөн көтөрдн. Бүтүн эн жана бы-
раахонкынын буолуура дөн

Төрөлсүт ояг улаатан,
бэлэгэ туһунаа ыла буо-
дуута.

Олон кишингээр дуу, кутуугтаран дуу асханаагаа суви түбэн олорор төрөлхүртэйгээр биэр муударай дэвсгэл сүбэлэн тэргүүлж: хайлах да тэмцлийг илээн киэн - эн орон аниа, талын ыббта. Киэн элгэн кылга буулбаки, өрөгүн кылга олоронд. Хайа баярар киэн бейтэн өртүгүтэр саямж үчүтэй, бейстэй, тулгу гүтү бейрар. "Мян өрөг саяар чанкылах", - дээн сахалар элгилээн да ылыаха. Олон сип түбөн баран хайлар да кыагг суох. Эсиктүн ан өйдөөх киэн буулбакына, собулба бийг да үрдүн киэн икени дуу, кутууаку.

юрок, үчүтүн ыргактан Сага ын
буулбут дин арыалдыгтары
төксүннөрөгө үлөлөхөлөр
үмөгө сүхтээтэр

Илгити-хонгуру тэрдэнтэ зөөг
улахан бэлэгтэ наада эбэт. Билэ
түгэ: улахан хэсэ остуушары
тар нийрлэгтэрэ - бастыг остууш
ныуска, бэлэгтэ, онгоорр банаал
лар ууруудуутахтар, умнуула
хаалгыттар. Ву бэлэ омор да онгу
сэгтэ сүх буултар. Сорох ому
тар уруу остууги банааллары
онгор, чыасларыг бэлэ хальс
онгоого хыналдылар эбэт.

[illegible]

Сыбайлыбар ынгырылынныкх саараабакка барар ордук. 10 юйини ынгырбел буолалхтарын олортон биридирэр — ан. Эйиэх улахан суолта бэриллэн, чакч дылы барарыа, олуктуун түстэни дин маанылаан ынгырлыылар. Ошон үчүгэй, бырааһыныктык кастарылыынык саамай күндү бөлөх бууларып үмүтү. Бийди: а сырайтын элдердэр кэрээлэр-мамыллар, эйиштетэн элбери күүттүлөр. Барар саамата суох дылы үлү күчүлүп, саамарын согуоһон, ниде бар. Сыбайлыбар курданах остуутай күндүн суох буоларыа.

АРАЙ АФРИКАБА ОЛОРОР БУОЛУУМ?

(Төрөөбүт дойдутун аһары таптыыр киһи монологу)

Самаан сайын күөх кырыска тизэрэ түһэн, үрдүгэ билибэт күөх халлаам-мын одуулуу сытан төрөөбүт Сахаҥ сирин, кыһынын төгөрөп токурута таттар,

лиһэн-бурулуһан көрөөбүт... Ааныта да, Вааныта да билибэт бары куудара баттах, ыс хара сирэй, күн уота тэйэр үрүгү тиис. Нэһиликкэлэртэн тэйэ сатаан словарьнан бу-

(Төрөөбүт дойдутун аһары таптыыр киһи монологу)

Саман сайын куоҳ кырык
түһүн, үрдүгө билибэт куоҳ жалла
мын одуулуу сытан төрөбүт Сахам си-
рин, кыһыһын тонорон токурута таттар,
сайыһын кыгас да кээгэ да буоллар,
буһаран уһардар даҥын, маһа да таһты-
ыр эбиппин дэи санаатым. Ол сытан араас
дойдулары сыһыйдыан көрбүт. Арай аа-
тырар Кыспайларыгар төрөбүт буолуум? Дыа, оһо бу
курдук тиэрэ таһыллан сытарым саарбах. Күн
бүтүнүһүн бүтөрүн курдук хара сарсыардаттан үлө-
лөт даабыланыы үһү, сураҕа. Аһы аһара барыта үө-
һүһүрү. Пахай-да!

Оттоң атар Эмбарикаларигар төрөөбүт буолдуум?
Тарбияҥ эрэ хамсыыр аһыгы техникаҥа, кийи си-
рийиҥ сааҥа кыһаҥы биригэ олорон туурар аһыгыт
омто үһү. Сараччы уһуҥ сытар туохха нааданыҥ?
Дьэ, уонна сарачый салларым – аарыттар Аф-
риказара. Ити дойдуга төрөөбөтөхтүҥ улахан
дылбуунан аарыһабыт. Саас харалдык тахсыгыта
тэрийтэбитинэн дуу, биригэ үөрөммөт оҕолорбу-
нан дуу айылара тахсарбын кыһыны быһа кэ-
тэһэбин, хайа да быраанынныгыттарар ордук са-
тыһабын. Айылара сылдыар – саха юстициятар ту-
туһун да күүсүмүгэ үтүө түтэи. Саҥа көөрөн эрэр
онко ыскааһтар тэлээн ас арааһын тардан ка-
былһабыт. Кыһаһырыһтарай ыһыттан толлуукаха
хабарыҥ хайа барарынан ыһаһырыҥ, күлэриҥ –
манҥа көтүл. Аһытар күөх тэлэҥнэ убаһа этэ
ыһаһарыһтар, бары туран көлөйбүл оонньуубут, ык-
кыһын-үстүү буолан ким хатыҥ аһыһан, ким сыһар
быһарынан, ким оһурунан-боллурунан тарҥаһан
сэлэһэбит, сжорһөтөһэбит. Итигэ күн турдаһын
чуҥастааһы хылуу уугутар сууһан, сөтүөлээн да
ыһабыт. Наһаа да үтүөтэй көм! Аастыгыта Ыраата
идиэк эхтэри, хайы-үйэ аһын эрөбүн

Отгон арай итн эгэр дөмхүүнээр буца бары
Африкара өмнөд бүсдүүхээ Кыйна да, сайна
да бэллэгт сэргэ айхлага хаан багарар та
саяаха сөг бүдлэнэ дий. Дээ, багд

Бааньяата да бичилбэг бары куудара батгах,
 ыас хара сирэй, күн уота тэйэр үрүн шис.

Наймалымынан таяу сатаан слондарынан бу-
сыбатарына, сөн аяғы дьон снэриээн массын
ларга олорон айтыра тахаабат. Күн уюа кэ-
рыччы снэбит снэригэр били ыскааларбыт
гээн бананнарбыт, коностарбыт уу
Аттыбытыгар ол бэйлэоххитигэр мнэс
зонлорбиг, бэйбигитиги харахтарына
дарбы сыл-сылымыстар. Хогууга
снэриээн, оттон, нм, били астытын та-
ру обоннэвэлэригитин табо сылыт.

Хамсинах-ямсинах сайнаа калган дугут буулдлага дин. Ол хэмтэг, сном үлдсүмүн үлгү тэгсэн ааһар. Отгон үлү ээ, ол дойдуга. Дэрэбингэн тэгсэн, суох пьнан ааһаллар үһи. Ханууга тахсан сүүрбөг-көгө кытта тэгтэгэ билл хайабыг тийэ дин санаатасса, кини отэ тардар быт, антилопалар быт, араас бизон хара баһаам кыыл буулдлага дин Агар.

Чэ, ити курдук сырынтайбыт. И курдук көрөн ууга көөриэх санаа кыһаа кыһаага — били кротоны ээстэ эркин үнүн. Ууга түрүт да курдук курдук. Оттон ол сымдан арай иһэйбэ көрдүн? Ханаа барабыт? Үрдүк курдук оттоох тигээрэн кинигэр. Ойно да ол кыһаабыр сүтүн туруорба тырбаттар да буолура. Оттоох-мааста кини аатыран көрдөн булуум, чэ! Ойно тиг — ооһуй оһуһут, сюрриоммут, эркин үпантирабыт. Аллараттын — ам, үһөһтэн — Аһа на аһа!

Ол кэриэстэн тоһуттар тыһаһылаах, "сым-
наҕас" кыһамнардаах, арыһах үөһүгүөх Саха
сирэ дууһабар чугас, санаабар астык.

ЧВК 4-й канал

олтор тус баянгууд сүгэр: